

Over effectief beleid en échte verhalen

Hoezo tegenstellingen?

In de politiek bestaan traditionele tegenstellingen, tegenstellingen die onoverbrugbaar lijken. Tussen liberalisme en socialisme, tussen big versus small government. Ruben van de Belt deed een bijzondere ervaring op. Hij ging samen met liberalen en socialisten, met uiterst links en conservatief-rechts aan tafel en kwam tot een breed gedragen concept, nota bene voor een duurzame economie: de post-groei-economie. Waardoor kon dit project slagen en wat kunnen we leren van het proces waarin deze samenwerking tot stand kwam?

Ruben van de Belt

Het 25-jarig jubileum van de ChristenUnie is een mooie gelegenheid om terug én vooruit te kijken. Om daarbij weg te blijven bij clichés is de kunst, want de wereld en het politieke landschap zijn bijna onherkenbaar veranderd. Snel na de millenniumwisseling bleek ‘het einde van de geschiedenis’ toch niet aangebroken en volgden geopolitieke spanningen elkaar in hoog tempo op. Ook in Nederland nam polarisatie toe en hebben traditionele en machtige middenpartijen stevig aan invloed ingeboet. De versplintering van het politieke landschap, aangevuurd door een steeds breder reikend onvermogen om compromissen te accepteren (met het risico op een nieuwe ‘culture war’) maken politiek een hachelijke onderneming. Zeker een politiek die gericht is op verbinding, respect en dialoog kan zomaar in het *no man’s land* tussen de loopgraven van deze culturele oorlogen terecht komen.

Tegelijk zijn die waarden van verbinding, respect en dialoog harder nodig dan ooit. Het nostalgische verlangen naar een (gedeeltelijk) in de herinnering geconstrueerde tijd van vanzelfsprekend vertrouwen, van noaberschap (zoals we hier in Overijssel zeggen) en van ‘samen de schouders eronder zetten’ is sterk. Verlangens die laten zien dat de mens ten diepste een relationeel wezen is en blijft, zelfs onder de deken van individualisme en het dikke-ik. Die diep-menselijke verlangens maakt dat er altijd een vruchtbare bodem is voor politiek met open Bijbel, omdat christelijke principes aansluiten bij hoe de mensen in elkaar zitten. Niet omdat die politiek in elk vraagstuk en op elk moment altijd het juiste antwoord geeft, maar wel omdat ze aansluit bij hoe mensen geschapen zijn. Gericht op verbinding en relatie, één van de elementen waarin de mens beeldrager van God is.

Als ik nadenk over wat Nederland de komende jaren nodig heeft dan begint het daar. Want de toekomst is open, maar niet leeg. We komen ergens vandaan, hebben als partij en als land een weg afgelegd en zijn daardoor gevormd. Tegelijk heb ik als gelovig mens ook altijd hoge verwachting van de toekomst; in het evangelie leeft de hoop van radicale vernieuwing die onder ons is, en tegelijk nog op handen. Die verwachting gaat hand in hand met verantwoordelijkheid: de roep om voor je naasten van betekenis te zijn en op die roep te antwoorden. In dit essay wil ik nadenken over concrete politieke wegen om te werken aan verbinding over de kloven in de samenleving heen. Daarbij deel ik ervaringen uit het schrijven aan een beleidsmanifest met mensen van bijna het hele politieke spectrum. Het is onderdeel van mijn eigen zoektocht naar een politiek verhaal van werkelijke hoop.

AUTEUR

Ruben van de Belt LL.M MA MSc is opgeleid als theoloog, jurist en bedrijfskundige. Hij is fractievoorzitter van ChristenUnie Zwolle en werkt als programmamanager Energietransitie bij de gemeente Amersfoort.

Samenwerken ongeacht politieke verschillen: ervaring van beleidsmanifest

'Er is leven na de groei' | Er is een overduidelijke wetenschappelijke consensus over de opwarming van de aarde en klimaatverandering als gevolg van menselijke consumptie. Gelukkig worden op alle politieke niveaus steeds meer maatregelen getroffen om de uitstoot van broeikasgassen te beperken. Tegelijk ligt de mensheid nog niet op koers om het doel te halen van beperking van de opwarming tot 1,5 graad. Over de manier waarop dat moet gebeuren is nog veel politiek debat, en zien we dat politieke ideologieën maar moeilijk tot elkaar komen. Tegen die achtergrond raakte ik betrokken bij het schrijven van een beleidsmanifest over de post-groeieconomie. Dit leidde tot het boek *Er is leven na de groei*, met Paul Schenderling als hoofdauteur.¹

Het is een resultaat van een gezamenlijk proces met politiek betrokken mensen in de leeftijd 25 tot 40 jaar, waarbij het spectrum van SP tot SGP en van BJJ1 tot de VVD betrokken was — met één persoon per partijkleur. Op voorhand wisten we niet of we gezamenlijk de finish zouden halen. Toch is dat gelukt, en ligt er een boek met voorstellen waar we nog steeds trots op zijn (eerder schreef ik hierover al in *Groen*).² Als je stug en hardnekkig alle makkelijke en luie politieke frames zoals 'klimaatgekkies', 'woke' en 'dom-rechts' loslaat, realistisch kijkt naar nood in de wereld (sociaal en ecologisch) en zoekt naar beleid dat werkt voor mensen en de schepping, dan laat dit experiment zien dat het kan. Geïnformeerd door economische en gedragswetenschappelijk inzicht is het mogelijk om tot een objectieve waardering van beleidsmaatregelen gericht op

verduurzaming te komen; de inzet om effectief klimaatbeleid te willen formuleren loont, en maakt dat partijpolitieke verschillen overbrugd kunnen worden.

Maar wat ik ook merkte in lezersreacties is dat veel mensen het verhaal nog technisch vonden, en hoewel ze proefden dat er een wenkend perspectief in schuilging, moesten ze dat zelf nog naar de oppervlakte halen. Dat is ook niet gek, want wat iemand als wenkend perspectief beschouwt hangt sterk samen met diens politieke voorkeur: minder nadruk op bezit en consumptie, dus meer ruimte voor: gemeenschap, zegt de één; het individu, zegt de ander; de natuur, zegt een volgende; de kerk en God, zegt weer een ander. Al het beleid, of dat gaat over klimaatverandering, woningnood, armoede of psychisch lijden, moet uiteindelijk ook kunnen aarden in een verhaal dat mensen aanspreekt op dieperliggende waarden. Of beleid werkt en effectief is, is dan een tweede.

Dat maakt zo'n exercitie per definitie onaf, want ieder mens heeft verhalen nodig die betekenis geven. Ook aan het politieke leven. Tegelijk helpt het om elkaars verhaal te verstaan als de feitelijke grond onder onze voeten gelijk is: geen discussie over feiten, maar ruimte om elkaar te bevragen op dieperliggende idealen en waarden. Gedeelde en goed onderbouwde kritiek breekt de eenzijdige focus op consumeren en het vergroten van bezit, waardoor nieuwe horizonten van politieke zingeving mogelijk worden. Daar hoort politiek verder te gaan: geen simplistische discussies met meer frames dan inhoud, maar een narratief zoekend waarbinnen mensen een plek kunnen vinden.

Voorbij de technocratie van het midden met verhalen uit de hele samenleving

Dan nu de meer kritische reflectie. Want je kunt ook zeggen dat het experiment van 'Er is leven na de groei' laat zien dat een technocratische benadering van de grote uitdagingen van deze tijd mogelijk is en tot effectieve maatregelen kan leiden, zoals de door ons voorgestelde kernmaatregel van eerlijke heffing op consumptie. Maar daarmee bestaat er nog geen draagvlak voor deze maatregelen. Want de mens haalt geen moed uit techniek, maar uit zingeving. Of Bijbels gezegd: 'Een mens leeft niet van brood alleen'. En het draagvlak verdwijnt al helemaal zodra de burger een rood potlood krijgt en mag kiezen. Daarom is dit essay tweeledig: ik pleit voor een open proces waarin politieke oordelen uitgesteld worden en eerst gezamenlijk en eerlijk wordt gekeken naar wat werkt. En vervolgens pleit ik voor een (respectvol) politiek gesprek waarin verschillende ideeën over het goede leven scherp gearticuleerd worden, maar ook wordt geprobeerd de ander en diens verhaal te begrijpen.

Het kan overkomen als naïef en idealistisch. En onder verwijzing naar wat ik schrijf over verwachting en verantwoordelijkheid erken ik dat ook. Maar ik heb er ook grond voor. Het is namelijk, ook in deze tijd, mogelijk om elkaar echt te verstaan. Ook in de gepolariseerde debatten die als veenbranden door ons land trekken. De Duitse theoloog Jürgen Moltmann, die vorig jaar overleed, zei daarover: 'Als je vanuit persoonlijke ervaringen van echte mensen spreekt, begrijpt iedereen je'.³ Dat is wat anders dan populisme zoals we dat vandaag zien. Het vraagt van je om je

open te stellen voor het verhaal van de ander, vragen te stellen en elkaar in de ogen te kijken. Terwijl een populist op voorhand al weet welke groep schuldig is aan de zorgen van de mens tegenover hem.

Laat ik een voorbeeld geven. In de inleiding schreef ik dat op zoek ben naar een politiek verhaal van werkelijke hoop. Die term, hoewel al sinds de oprichting tot het vocabulaire van de ChristenUnie behorend, lijkt een beetje sleets geworden. Het woord past in het riedeltje dat mensen verwachten en verrast zelden.

Tegelijk merk ik in mijn omgeving, christelijk en niet-christelijk, dat er een enorme behoefte is aan een hoopvol verhaal. Zo is het voor veel ouders (en grootouders) de grote vraag in wat voor wereld hun kinderen opgroeien. Klimaatverandering in steeds heviger vorm, oorlog aan de grenzen van Europa, het grote lijden in Soedan, het slepende conflict in het kruisvat dat het Midden-Oosten heet. Autocraten die elk jaar machtiger worden, ook in democratieën. Het is moeilijk om hoopvol te zijn over deze wereld waarin al die kleintjes van nu groot worden. Zij zoeken een authentiek verhaal van hoop. Niet als pleister op de wonde: nu is het kommen en kwel, maar 'eens als de bazuinen klinken' komt het weer goed. Natuurlijk, die kant is er ook. Maar christelijke hoop heeft ook de potentie om het heden te veranderen. Als drijvende kracht in het nu om iets van Gods toekomst te kunnen zien in de wereld om ons heen. Dat is geen naïef optimisme van liberale kant, maar de verwachting dat God door mensen het onmogelijke kan doen in de wereld-geschiedenis. En dat het onze roeping in de politiek is om beginnetjes te maken.

De toekomst van christelijke politiek is daarom een luisterend oor te zijn voor mensen die de hoop uit hun vingers voelen glijpen. Het is benoemen van recht en onrecht, ook als het onrecht gevierd wordt door de meerderheid.⁴ Christelijke politiek heeft zich te richten op het mogelijk maken van praktijken van vrede in de samenleving, door burgers, door ondernemers en door de overheid. Met beleid dat effectief en wetenschappelijk onderbouwd is, maar vooral geladen met en gevormd door persoonlijke ervaringen van de mensen die christen-politici mogen ontmoeten. Het is mijn overtuiging dat die verhalen sterker zijn dan alle politieke framing uit de loopgraven van polarisatie.

Dialogo over koers van partij met eigen taal en op eigen voorwaarden

Terwijl we 25 jaar ChristenUnie vieren woedt het gesprek over de toekomst en de koers van onze partij flink. Meer dan ik in de afgelopen veertien jaar heb meegemaakt. Natuurlijk, we moeten ons verhaal bij de tijd brengen. Maar zoals de gepresenteerde partijvisie laat zien is ons christelijk-sociale gedachtengoed nog springlevend en uiterst actueel. Waar ik me vooral zorgen over maak is dat deze discussie over de politieke koers vooral gevoerd wordt met argumenten, woorden en categorieën van *buiten* onze traditie. De ChristenUnie is niet conservatief of progressief, maar overstijgt die tegenstelling in haar christelijk-sociale en hoopvolle politiek. Dat staat op het spel als we door vermeende electorale kansen ons door één van twee laten leiden. Nee, de ChristenUnie heeft haar eigen gesprek te voeren. Met eigen taal, eigen ankerpunten en eigen hoopvolle verhalen.

Misschien moeten we vooral onze politieke stijl bij de tijd brengen. Niet door mee te gaan in het huidige geschreeuw en gepest in het politieke debat, maar, aangemoedigd door Moltmann, vanuit persoonlijke ervaringen van allerlei verschillende mensen te spreken. Mijn indruk is dat die behoefte breed leeft, en om dat tot de nieuwe standaard van politiek te maken is het nodig dat wij samenwerken met alle mensen van goede wil. Ongeacht partijkleur, levensovertuiging of identiteit. Want dat is de laatste ervaring in het schrijven van 'Er is leven na de groei': al die verschillende mensen met uiteenlopende opvattingen, hadden één ding gemeen: ze wilden oprecht zoeken naar oplossingen voor problemen waar ze zich zorgen over maakten. Het is mijn wens dat de ChristenUnie kan bijdragen aan het vormen van hoopvolle coalities. Op zoek naar antwoorden op de echt politieke vragen: waar willen we naartoe met elkaar? Waar kunnen we hoop brengen voor ons land? Wat is het grote verhaal waar er voor iedereen een plek is?